

Запропоновані вправи, спрямовані на висвітлення особливостей наукового стилю, його лексичне наповнення та синтаксичні структури, які необхідно опрацюувати систематично й активізувати. Добираються синтаксичні структури, пов'язані з виділеною логіко-сисловою категорією (ситуацією).

На перший семестр добираються такі структури, які є найчастотнішими у науковому стилі обраного фаху. У навчальних матеріалах другого семестру здійснюється систематизація відібраних структур, що є відображенням певних логіко-сислових категорій.

Запропоновані вправи та завдання спрямовані на засвоєння особливостей мови професії та контроль знань з означеної теми.

Особливої уваги вимагають практичні завдання та вправи, що допомагають засвоїти багатофункціональні особливості застосування наукового стилю. У процесі виконання практичних завдань є можливість перевірити розуміння виділеного навчального матеріалу, уміння аналізувати його зміст, виділяти смислові частини у тексті, головну та другорядну інформацію, скласти питання й план до тексту чи прослуханої лекції.

Вправи, що впливають на розвиток мовленнєвих умінь та навичок і ті, що допомагають проведенню диспутів, конкурсів, екскурсій. Вони стимулюють студентів до активної діяльності.

Активізується на практичних заняттях робота з розвитку навичок письма. Уже на першому курсі студенти вчать конспектувати тексти наукового стилю. Певні труднощі виникають під час конспектування лекції чи тексту. Цей аспект роботи є одним з найскладніших і вимагає особливої підготовки викладача.

Одним із важливих складових компонентів змісту курсу „Українська мова для нефілологів” є культура мови, що забезпечується наповненням культурологічної частини програмного матеріалу. Це невмиручі історичні факти з життя українського народу, художньої літератури, мистецтва викладені українською мовою у наукових текстах. Студенти пізнають красу нашого буття, красу слова. Культурологічний підхід – провідний принцип сучасної освіти. Він визнає культуру одним із основних якісних новоутворень майбутнього фахівця.

Завдяки застосуванню текстів наукового стилю культурологічного напрямку студенти краще сприймають культурні цінності і набувають своєї соціальної визначеності у соціокультурному просторі.

Культурологічний підхід до навчальних матеріалів допоможе засвоїти майбутнім фахівцям цінності й технології, що забезпечують не лише навчання, а й самореалізацію особистості у професійній діяльності.

Текст стає матеріальним виразом духовної культури, джерелом пізнання реальності в її історичному, суспільному й індивідуальному контекстах. Символічні засоби, знаки, тексти, що допомагають людині вступити в комунікацію з іншими, вчені називають мовою культури, яка є універсальною формою осмислення реальності.

Саме наукові тексти найчіткіше виражають реальну картину світу, наповнюючи її духовною красою.

Таким чином, навчання студентів-нефілологів української мови за професійним спрямуванням доцільно здійснювати на матеріалах наукового стилю, пов'язаного з майбутньою спеціальністю студентів. За активного навчального матеріалу здійснюються принципи практичної спрямованості, комунікативності, комплексної презентації мовних і мовленнєвих аспектів. Науковий стиль є надійною мотивацією оволодіння усним і писемним мовленням, що є успішним гарантом успіху у майбутній професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Золотова Г.А. Очерк функционального синтаксиса русского языка. – М., 1973.
2. Митрофанова О.Д. Научный стиль речи: проблемы обучения. – М., 1976.
3. Лаптева О.А. Русский разговорный синтаксис. – М., 1976.
4. Белошапкина В.А. О принципах описания русской синтаксической системы в целях преподавания русского языка нерусским. Статья вторая // Русский язык за рубежом - № 2 – 1972.
5. Малявін А. Про особливості речень причинно-наслідкової семантики // Збірник наукових праць „Функціонально-когнітивні вияви граматичних структур”. – К., 1998.

The article deals with the aspects of the possibility to teach non-philological students on base of the scientific style, though such trend can help develop their vocation abilities.

Key words: communicativist, function, scientific style, professional language, frequency, join-complex.

НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (У ЗІСТАВЛЕННІ З ІНШИМИ МОВАМИ)

З. М. Бичко

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГАРМОНІЇ МИСЛЕННЯ ТА МОВЛЕННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ АСПЕКТІ

Національна безпека в сьогодиньшому розумінні цього поняттєвого аспекту містить у собі важливий пункт духовно-психічного людського стану, а також суспільства в цілому. Окреме місце тут належить сьогодиньшій молоді, яка, в цілому, мову і мовлення ставить на другорядне місце.

“Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово. Воно в Бога було споконвіку. Усе через нього повстало, і ніщо, що повстало, не повстало без Нього” (Ів. І: 1-3). Хіба не знаково, що Вічна Книга світу – Євангелія – насамперед згадує феномен людської мови – Слово! До того ж, не тільки в одній парадигмі. Тут криється, без сумніву,

велика таїна, чому наш Спаситель власне зветься Словом, а не якоюсь іншою назвою: “Архангел Гавриїл зійшов з неба, щоб сповістити Діві Марії, що **Слово** (виділення наше – З.Б.) благоволило обрати пречисте її тіло своїм житлом” (Роздуми християнина про Ангела Хоронителя. – Львів: “Свічадо”, 2005).

Сучасні такі науки, як психолінгвістика, прикладна лінгвістика, лінгвобіоніка - взагалі культурологія - сьогодні по-новому розглядають феномен людської мови, людського мислення. Маючи на увазі складний внутрішній склад людського організму, що утворюється низькими (фізичне, ефірне, астральне, ментальне тіло) й вищими (інтуїція – чистий розум, духовне, божественне) початками, то, безсумнівно, людське слово, мову, мовлення треба віднести саме до божественного безсмертного промислу.

Людина – це три різні за структурою та властивостями види тіла: тіло щільне (фізичне), душа (сфера наших емоцій) і дух (сфера нашого мислення). Душа й дух утворюють інформаційну структуру людини, в якій записаний увесь її життєвий шлях, її звички, пристрасті, досвід, знання, зрештою, генний код загалом.

А слово людської мови – це насправді жива клітина. Її клітинною стінкою виступає звукова оболонка слова; семантичне поле, лексичне значення словникової одиниці – це ядро слова-клітини. Вакуоля слова – окремий семантичний варіант. Мітохондрія – будова, морфемна структура слова. Поєднання слів в єдине синонімічне гніздо – то хлоропласти слова-клітини. Ніхто з природодослідників ще не зважився й не зважиться, мабуть твердити, що слово, людська мова є неживою субстанцією, є мертвим і чимось нетривким... Усі ми маємо перший найбільший дар від Бога. Це - життя. Другим дарунком Господнім є здоров'я.

Людина має здоров'я фізичне, тобто тілесне, і духовне, себто нематеріальне, ментальне. Так от, про своє тілесне здоров'я людина переважно дбає, а от про духовне здоров'я ми часто-густо забуваємо... Чому? Бо людина не вірить у вічність, вона – заземлена істота, їй важко, маючи свободну волю, повірити в безсмертя, в життя вічне (Матв. 8, 5-13; Марка 11, 22-24).

Такі аспекти нашого життя, як душа і тіло полишаються на маргінесах нашого буття. Що казати, коли залишається правдою те, що здебільшого людина не вірить ані в Бога, а відтак ні в душу, ні в духа. А правдивим є те, що дух – це те, що стосується будь-якої розумної істоти, яка мислить. Але істоти безтілесної і нематеріальної. Бог є Дух. Досконалий безконечний Дух. Він не має тіла, Він повний життя. Він є саме життя-існування – Той, що є, - всемогутнє вічне життя. Коли ж ми говоримо про душу, то маємо на увазі особливий дух, поєднаний із тілом, який надає тілу життя, силу думати, любити й бажати. Без душі тіло вмирає, розкладається й перетворюється в порошок, із якого було створене. Людська мова не може залишитися поза межами життя та здоров'я, поза межами духу та нашої душі.

Через те, безперечно, у склад нашої душі входить і мова. А душа – це духовне здоров'я. Тому мова, мовлення, як бачимо, належать до духовного здоров'я. На превеликий жаль, не всі люди мають повноцінне духовне здоров'я – не всі можуть і уміють говорити. Мають на увазі глухонімі. Не претендуючи на вичерпні знання з царини медицини, знаємо лише одно: не було ще у світі прецеденту, аби за допомогою медичного втручання глухоніма людина заговорила... А попри те, на велике щастя, майже немає хвороб, які не лікувала б сучасна медицина. Тому можна з усією впевненістю припустити, що зрада мови, цурання рідної мови; нехтування мовними правилами й законами, ігнорування культури мовлення; свідоме засмічення рідної мови неоконкретними кальками, штампами; захоплення недолугим сленгом і жаргоном – усе це зрештою призводить до хвороби духовного здоров'я, а саме: до заїкування, до багатьох мовних вад, ба навіть до глухонімоти. Наші злі думки та вчинки можуть відбитися не конче на дітях, але й на внуках і правнуках.

У світі, за законами справедливості, ніщо безкарно не минає! У світі є якийсь містичний і таємничий закон, який греки називають законом *діке*, індійці називають законом *карми*, а ми – законом *відплати*. Зло не може залишитися без розплати, воно обов'язково колись – у тому чи в цьому світі – якось повинно, мусить урівноважитися.

На жаль, дуже поширеною думкою є те, що дар слова – одне з найвеличніших надань (розрядка наша – З.Б.)людини, що підносить її над світом усього живого. Під надбанням, здебільшого, розуміється те, що хто-небудь здобув, здобуток. А мова, слова – це не здобуток, не надбання, а здатність людини говорити, висловлювати свої думки. Отже, думка не є надбанням – так і мова не є придбанням.

Нині існує нерозривне поняття: культура мови та мова культури. Не можна, вочевидь, заперечити культуру мови, культуру мовлення. Не можна піддати сумнівам і феномен – мова культури. Безперечно, культура взагалі, культура окрема – мають свою мову, мову вираження. На нашу думку, ще тіснішим поняттям є поєднання двох субстанцій – мова моралі та мораль мови. Тим паче, чи може вповні матеріалізуватися мораль іншими чинниками, крім мови? Треба тут зауважити, що немає моральності без віри й поза вірою. Немає моралі без морального ідеалу, а ідеал щонайвищої досконалості формує лише релігія. Зрозуміло, що мораль не може бути безмовною, безсловесною: в мові концентруються всі найсильніші, глибинні аспекти моралі.

І навпаки, мова несе в собі найсильнішу мораль. Людина, яка вважає мову свою за якийсь третьосортний товар – така людина аморальна. В ній відсутня будь-яка мораль.

Мораль мови – така ж важлива, як і мораль суспільства. Як суспільство не може існувати без моралі, так і мова не може обійтися без своєї, тільки їй притаманної моралі. Для потвердження цього загляньмо у Святе Письмо: “Кажу ж вам, що за кожне слово пусте, яке скажуть люди, дадуть вони відповідь судного дня! Бо зо слів своїх будеш виправданий, і зо слів своїх будеш засуджений” (Мт. 12: 36-37).

Мораль мови ніколи не дозволить її носієві лихословити, ображати, принижувати та наговорювати: “Не те, що входить до уст, людину сквернить, але те, що виходить із уст, те людину сквернить” (Мт. 15: 11). У Книзі Мудрості Ісуса сина Сираха подибуємо такі золоті висловлювання щодо зачепленої проблеми: “Не при звичаю уст до грубої нечестності, бо саме тут і грішне слово”, “Коли решето трусять, висівки залишаються, - так і хиби чоловіка в його розмові”, “Піч випробовує гончарське начиння – людину випробовує її розмова”, “З плоду дерева праця над ним виявляється, думка ж людського серця – із слова”, “Муза не хвали, поки він не висловився, бо щойно словами людина випробовується”.

Одного разу промовив Христос до людей, що зібралися біля Нього, щоб послухати Його науки. По науці деякі Христові учні залишили Його. Тоді Ісус запитав апостолів: “Чи не хочете й ви відійти?” А Симон Петро відповів: “Господи, до кого підемо? Ти маєш слова життя вічного; ми увірували й пізнали, що Ти Христос, Син Бога живого” (Ів. 6: 48-69). Звідси виходить, що слово має також і магічно – містичну силу. Воно ж, без сумніву, таке безсмертне, як і душа людини.

Отже, не можна відривати дві частини однієї єдності: мислення від мовлення, бо перше поняття в людській практиці не існує без другого. Мова належить до сфери духовного здоров'я людини, нації, а психічне – це важливий фактор національної безпеки.

В. М. Васильченко

НАРОДНА ФРАЗЕОЛОГІЯ ЯК МАТЕРІАЛ ДЛЯ УКРАЇНОЗНАВЧИХ (ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИХ) СТУДІЙ

У пропонованій статті розглянуто “взаємодифузний” характер зв'язків архаїчної народної культури і мови (зокрема її фразеологічного складу): дискурс жанрів народної творчості (вірування, замовляння, уламки міфологічних оповідей, що збереглися як казка, анекдот, переказ, легенда, вербальний супровід (код) обрядів разом з іншими їхніми кодами) є “вікном”, через яке можна потрапити до глибин народної мови; водночас дослідження мовних реліктів-етнографізмів (етнолексем і етнофразем) відкриває простір для нових висновків у царині народної культури.

Ключові слова: етнолінгвістика, етносвідомість, обрядовість, дискурсивний, фразеологізм, менталітет.

“Українознавство — не сума, а цілісна система знань, магістральний шлях пізнання того, що таке Україна, український народ, бачення нашої держави в світовому просторі. Воно спрямоване не проти, а на: не проти росіян чи поляків, німців чи американців, а на всебічний розвиток українського світу, на поєднання історичної пам'яті з аналізом сучасних проблем і, якщо хочете, на передбачення та планування минулого. Цю позицію знову й знову доводиться обстоювати, утверджувати”.

Петро КОНОНЕНКО (“Українознавство – це політика й філософія держави”)

Одним із яскравих складників культури народу є його мова. Занурюючись своїм корінням у міфологічний світ давнього народного світосприймання, вона зберегла для нас багато воістину неперевершених зразків етносимволіки слова й виразу.

Віталій ЖАЙВОРОНОК (“Знаки української етнокультури”)

Як відомо, розвиток етнолінгвістики і лінгвокультурології був простимульований публікацією збірника праць Б.Уорфа “Мова, думка й реальність” (1956), яка, щоправда, була здійснена після смерті його автора. Б.Уорф продовжив наукові пошуки американських неогумбольдтіанців Е.Сепіра і Ф.Боаса, які на матеріалі мови індіанців підтвердили сформульовані В. фон Гумбольдтом ідеї про те, що “людина сприймає світ, як їй дає змогу зробити це мова, через яку можна пізнати дух народу, його мислення” [44, с. 89].

Сучасний стан розвитку етнолінгвістики підготували роботи І. Гердера, В. фон Гумбольдта, Г. Штейнталя, В. Вундта, Ф.Боаса, Е. Сепіра, С. Лема, М. Сводеша, Б.Уорфа, К.Хейла, Дж. Трейджера, О.Погєбні, Д. Зелєніна, М. Сумцова, Б.Грінченка, І. Огієнка, В. Топорова, В. Іванова, М. та С. Толстих, В.Жайворонка, О.Тищенко та інших.

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена потребою етнолінгвістичних розробок у сфері відображення мовними одиницями етнокультурного (в тому числі й обрядового) фону.

Метою дослідження є з'ясування місця і ролі народної фразеології в етнолінгвістичних дослідженнях.

Об'єктом дослідження обрано українську народну фразеологію в етнолінгвістичному аспекті.

Перші етнолінгвістичні дослідження були спробами націєцентричного погляду на мову, виявлення в ній відбитків етносвідомості, простеження зв'язків мови з історією, міфологією, фольклором, світоглядною системою етносоціуму, а також осягнення різноманітності світу шляхом пізнання мови, виходу мовознавчої науки за межі лінгвосистеми у процесі пізнання її структури й історії [13, 164].

На сучасному етапі розвитку етнолінгвістики дослідницькі вектори її студій спрямовані на ті мегаконцепти, що сукупно формують проблематику етнолінгвістики: “мова і культура”, “мова і етнопсихологія”, “мова і народний побут”, “мова і міфологія”. У широкому колі досліджень сучасної етнолінгвістичної науки перебуває насамперед проблема співвідносних зв'язків між національною мовою та культурою, детермінованих взаємодією трьох типів чинників: власне мовного, етнокультурного та етнопсихологічного, а також роль останнього у процесах функціонування й еволюції певної мови. Іншими словами, проведення наукових студій в етнолінгвістичному аспекті передбачає дослідження результатів впливу, здійснюваного на лінгвосистему міфологією, психологією, звичаями, побутом, віруваннями, обрядами, загальною культурою й менталітетом етносу. У першу чергу сказане стосується корпусу окремих шарів лексики, а також таких ділянок мовної системи, як теорія номінації, теорія значення, народна фразеологія, пареміологія. Проте це абсолютно не виключає того факту, що елементи архаїчної етносвідомості можуть позначатися у будь-якій іншій спосіб, наприклад, на особливостях фонетичної чи граматичної підсистеми, або навіть і на якійсь іншій мовній підсистемі. Отже, етнолінгвістику, яка сьогодні переживає друге народження, слід розуміти як комплексну наукову дисципліну, що здійснює дослідження “плану змісту” етнокультури, народної психології та міфології, формою втілення для якого стало слово, предмет, обряд, зображення; у системі наукових знань етнолінгвістика розташовується на перетині дослідницьких векторів фольклористики, етнографії, культурології, соціології і, звичайно ж, власне лінгвістики [16, 49-50]. Етнолінгвістика, використовуючи мовознавчі методи дослідження, комплексно розробляє широкий спектр проблем народної культури,